

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
М. П. ДРАГОМАНОВА

БІЛЕЦЬКА АЛЬОНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 342.1: 327.39:159.923.35:172.15

**ІНТЕГРАЦІЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД
В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

КИЇВ - 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент
Панченко Леся Миколаївна,
вчений секретар НПУ імені М.П. Драгоманова

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Бойченко Михайло Іванович,
професор кафедри теоретичної і практичної
філософії Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;

кандидат філософських наук, старший
науковий співробітник
Червона Леся Миколаївна,
провідний науковий співробітник відділу
лідерства та інтеграції вищої освіти Інституту
вищої освіти НАПН України.

Захист відбудеться 28 лютого 2018 року о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий 26 січня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Кивлюк О.П.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження полягає у тому, що ідеї, форми, тенденції та сам дух інтеграційності і децентралізації завжди був частиною європейської конструкції. У той же час ЄС, безумовно, не є класичною федерацією чи конфедерацією. Це зрозуміло. Нові договори ознаменували явне зрушення від економічної конфедерації до повнішого федерального союзу (або принаймні до класичної конфедерації). Це тим більше вірно для ЄС, стратегія розвитку якого не є статичною, абсолютною, але постійно еволюціонує і перебуває у стані динамічної рівноваги. Таким чином, ЄС можна назвати інтегративним об'єднанням нового типу. Подальша еволюція Союзу швидше за все проходить у т.з. «конфедеративно-федеральному континуумі».

Європейська інтегративна традиція припускає, що ЄС повинен бути союзом держав і громадян з чітко ідентифікованими межами повноважень центральних інститутів та децентралізацією. Це обумовлює зрушення від договорів до конституції, де повноваження, згідно принципу субсидіарності, розділені між ЄС, державами-членами і регіонами. Існують загальні закономірності соціального, державного та економічного розвитку, що набули поширення у соціальній практиці, переважно, у контексті боротьби проти гегемонії та централізованого бюрократизму і у критичному аналізі причин соціально-економічних існуючих успіхів та невдач у розвитку і впровадженні моделей інтеграційності, децентралізації і самоврядування регіонів й територій.

Проте, як саме зазначені закономірності актуалізуються у соціальній практиці, перебуває в прямій залежності від світоглядних орієнтацій та характеру соціокультурної динаміки конкретного суспільства чи держави.

Практика Європейського Союзу показує, що, оскільки бюрократичний централізм, який припускав просування інновацій з єдиного «столичного» центру на регіональну периферію, виявляється дуже часто у результаті неефективним, усе більш актуальною постає проблема – держава занадто велика система для вирішення незначних проблем і, водночас, занадто «мала» для вирішення великих. Сучасне суспільство більше не потребує єдиного центру, що концентрує соціальний капітал і здатний його перерозподіляти. Це примушує державу передавати частину своїх повноважень наднаціональним організаціям (наприклад, Європейському Союзу), а також регіонам, територіям, що підвищує роль регіональної, місцевої влади та її інститутів. Як наслідок, багато країн нині прагнуть примирити локальні і регіональні свободи з єдністю держави. Особливо це конститутивно для багатоетнічних і субетнічних держав, що перебувають у двох паралельних процесах (як Україна), – розвитку націотворення та націодержавності.

Визнаючи, що суспільно-державні, адміністративні, національні процеси в Україні потребують значного теоретико-прикладного опрацювання і застосування європейських концепцій інтеграції, децентралізації, регіоналізму, субсидіарності тощо як засобів підвищення ефективності державного управління, відзначимо, що об'єктом пропонованого дослідження є дещо інший різновид (швидше – інші поняття) інтеграції та регіоналізму, суспільно-

державної цілісності. У них розглядається як такий устрій та поділ території країни, котрий за даних конкретних умов рухається на шляху до формування єдиного національного соціально-економічного і політико-правового співтовариства у межах державних кордонів і несе в собі безумовний захист від суспільно-політичної дезінтеграції.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Розв'язанню низки аспектів проблеми, якій присвячена в дисертації, приділена увага широкого загалу вітчизняних та закордонних дослідників. Саме багатомірність проблеми інтеграції та децентралізації дозволяє здійснювати евристичний дослідницький пошук у дисциплінарних межах політології, культурології, держуправління та соціальної філософії як інструменту узагальнення досягнень інших наук.

Початок інтенсивного дослідження питань інтегративності у контексті націоєдності, державності та регіоналізму у Західній Європі і США відноситься до середини 1970-х – початку 1980-х рр. Інтегративно-регіонознавчі дослідження пов'язані з категоріями території (місця), ідентичності і влади, тому вони є полем взаємодії та інтересу таких дисциплін як соціальна географія (human and cultural geography), політична соціологія, соціологія простору, соціальна психологія, політична регіоналістика, політична економія, порівняльна політологія, соціальна і культурна історія, культурні дослідження (cultural studies). У західній традиції вивчення європейських регіонів «нового типу» і регіональної ідентичності, не претендуючи на вичерпну повноту списку, необхідно назвати імена П.Андерсона, Д.Браунінга, О.Вевера, П. Йонніємі, М. Китінга, І. Нойманна, А. Пааси.

На сьогоднішній день розроблена широка наукова база по дослідженню націо- та регіональної ідентичності.

По-перше, це загальні праці, присвячені аналізу ідентичності. Важливі теоретичні питання, пов'язані з осмисленням феномену ідентичності представлені в працях Е. Еріксона, Дж. Герберта Міда, У. Джеймса, Ч. Кулі, А. Тешфела і Дж. Тернера.

Процес становлення соціального «Я» з погляду конструювання реальності досліджений в роботі П. Бергера і Т. Лукмана. Докладний аналіз розвитку теорії ідентичності міститься в працях П. Берке та інш.

По-друге, це дослідження, в яких проблема ідентичності аналізується стосовно політичних спільнот, співтовариств, перш за все, націй. Класичним конструктивістським поглядом на дану проблему стала праця Б.Андерсона, що позначила проблему «уявності» як ключової характеристики усіх спільнот. Питання символічної сутності та аналізу встановлення соціальних структур з погляду «магми уявних соціальних сенсів» поставлені у дослідженнях К.Касторіадіса.

Виявленню ролі «Іншого» у процесі конструювання національної ідентичності присвячена праця І.Нойманна «Використання «Іншого»: образи Сходу у формуванні європейських ідентичностей». Дослідження І. Нойманна цікаве ще й тим, що у ньому автор застосував конструктивістський підхід до процесу створення регіонів (як макрорегіонів) і показав, що регіони «уявляються» відповідно до тих же принципів, що і нації. М.Кастельс

проаналізував процес конструювання ідентичності і виділив типи політичних ідентичностей, особлива увага серед яких приділивши ідентичностям нових соціальних рухів. Практична активність агентів конструювання ідентичності та можливість керованості цим процесом поставлена у праці «Винахід традиції», що вийшла у Великобританії у 1983 р. під редакцією Еріка Хобсбаума і Теренса Рейнджера. Дослідження процесу становлення національної ідентичності у США та її трансформації після подій 11 вересня 2001 р. здійснив С.Хантінгтон.

У той же час жоден з вищеназваних підходів поки не визнаний універсальним у державному будівництві, і тому суперечка про шляхи оптимізації національних систем управління регіонами, територіями, місцевостями й якнайкращу систему такого управління поки що далека від завершення.

Українські автори наукових і публіцистичних праць, обговорень у ЗМІ та Інтернет, ґрунтуючись на матеріалах багаточисельних соціологічних досліджень, визнають, що серед усіх ліній контроверзи процесів інтеграції, соціального та політичного розмежування, саме регіон в Україні має визначальну роль. У той же час дослідники розходяться в оцінках характеру і глибини міжрегіональних відмінностей, мають різні погляди на те, як саме потрібно обговорювати й вирішувати цю проблематику. Найбільші суперечки виникають з приводу найпростішого, дихотомічного поділу України на Схід і Захід й зіставлення їх як двох протилежних, по деяких питаннях – непримиренно настроєних відносно однієї щодо іншої, частин України: із притаманною їм ідентичністю, специфічним розумінням минулого, сучасності та майбутнього соціуму і держави.

У методологічному плані цікавими для нашого дослідження виявились праці відомих закордонних дослідників – авторитетних науковців, які зробили внесок у розробку проблеми взаємозв'язку феноменів національної ідентичності та демократії (Б. Андерсон, К. Бергманн, Х. Кіллпер і Р. Лотта, Ю. Габермас, Г. Марко, А. Вілдавськи, О. Лафонтен, Б. Розамонд тощо).

Контекст вагомості якісної соціальної політики для формування системи соціальної безпеки в умовах внутрішньої та міжнародної інтеграції ґрунтовно розробляється такими сучасними західними вченими і дослідниками як – Т.Вартенберг, Б.Глайтце, Р.Даннеман, К.Крістоф, А.Фукс.

Окремі аспекти процесів і стратегії формування ефективної моделі соціально-економічного розвитку як основи суспільної стабільності та національної безпеки у контексті формування національної і державно-регіональної ідентичності досліджуються в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів С.Роккана, М.Рябчука, Л.Нагорної, А.Гуцала, Г.Зеленько, Є.Кіш, І.Ковалю, І.Кресіної, І.Кураса, І.Прізела, М.Шульги, Р.Шпорлюка, Т.Кузьо та інших.

Вивчення європейського досвіду системи розвитку та впровадження регіональної політики і соціально-економічного розвитку регіонів як основи суспільної стабільності та національної безпеки здійснюється багатьма вченими країн ЄС та України.

Феномен сепаратизму та суспільно-державній стратегії протидії йому як фактору і національної, і соціальної безпеки для ефективного суспільного розвитку перебуває в полі зору вітчизняної та зарубіжної наукової спільноти, її різні аспекти досліджувалися в працях українських (В.Багатирєєва, М.Басараб, В.Горенкін, В.Дівак, І.Кресіна, Л.Нагорна, Л.Сталенна, С.Савойська) та зарубіжних (А.Баранов, І.Бочарников, Д.Вронг, Д.Горовиц, Р.Гріфіц, О.Крилов, Д.Сіроки, Д.Ціммерман) вчених та практиків.

У низці сучасних вітчизняних досліджень проблематизовано низку проблем громадянської та національної української ідентичності, патріотизму та комплексної суспільно-державної інтегративності в значній мірі акцентуються на проблемах формування високоорганізованого суспільства (В.Андрущенко), національної безпеки, боротьби з сепаратизмом (В. Багатирєєва, Л. Нагорна). Глобалізаційний вимір проблеми розкритий у працях В. Зінченка, аналіз цінностей громадянського суспільства в системі легітимного правління здійснений у працях М. Гордієнка та ін.

Проте, маємо підстави стверджувати, що низка дослідницьких контекстів дисертаційної роботи не знайшла концептуального висвітлення у фаховій літературі, що свідчить про її актуальність для сучасної соціальної філософії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дана робота пов'язана із темою дослідження кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 22 грудня 2006 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №6 від 29 жовтня 2015 року).

Метою дисертаційного дослідження є експлікація та концептуалізація європейського досвіду та традиції інтеграції і децентралізації на наддержавному, суспільно-державному, регіонально-територіальному та національному рівнях для формування ефективної стратегії націотворення і національної державності України у сучасних суспільних контекстах для розкриття їхнього функціонального потенціалу.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких **дослідницьких завдань:**

- здійснити порівняльний аналіз сучасних концепцій інтеграції, децентралізації, регіоналізму, субсидіарності, місцевого самоврядування;
- здійснити опис соціально-історичних та суспільно-політичних контекстів, у яких формувалися і розвивалися моделі європейської інтеграції та децентралізації;
- розкрити специфіку розуміння нації, національної ідентичності та національної державності в європейській традиції;

- дослідити аналітику і контроверзи наслідків централізовано-адміністрованого управління та субсидіарності і деліберативності на рівні суспільства, держави, регіонів, місцевостей і спільнот;
- проаналізувати стратегії суспільного вагомої діяльності інститутів держави соціального добробуту в системі ЄС як одного з важливих факторів сучасної інтегративності;
- визначити функціональний потенціал парадигм формування стабільного еволюціонуючого громадянського суспільства нового типу – поліцентрованого та синергетичного;
- виявити ефективні методи забезпечення того, щоб публічна соціальна політика створювала б інституційний каркас, котрий здатний забезпечити ефективність та структуру реформ, необхідних для появи сучасної високорозвиненої країни;
- виявити форми взаємозв'язків між комплексними суспільними трансформаціями у сферах ефективних інтеграції та децентралізації як умовах стабільної моделі соціальної безпеки у структурі загальної системи національної безпеки.

Об'єкт дослідження – європейська традиція інтеграції та децентралізації суспільно-державного, регіонального та національного розвитку.

Предмет дослідження – застосування європейського досвіду інтеграції та децентралізації у стратегії націотворення, національної державності у контексті загального суспільно-державного розвитку України.

Методи дослідження. Мета дослідження та перелік дослідницьких завдань обумовили композиції теоретичних та методологічних засади дисертації. Зокрема, для його здійснення евристичними є низка як загальнонаукових, так і філософських методів.

У контексті розв'язання дослідницьких завдань було використано наступні методи: діалектичний – для аналізу взаємозв'язку між освітніми та соціокультурними феноменами; єдності історичного та логічного – для дослідження генези та закономірностей розвитку суспільних процесів, а також еволюції інтеграційних парадигм; порівняльний метод, із застосуванням можливостей якого було здійснено компаративний аналіз інтеграційних парадигм та концепцій; метод герменевтики, який дозволив проникнути у внутрішню структуру процесу суспільно-інтегративної модернізації; системний – для дослідження суспільно-державного розвитку як інтегрованого цілісного феномену та комплексної системи.

Методологічна основа дисертації спирається на підходи загально-філософської теорії пізнання, принципу сходження від абстрактного до конкретного тощо. Одним із методологічних кроків у дисертації виступило узагальнення та авторська ревізії теоретичних положень, що стосувалися питань інтегративної модернізації в сучасних суспільствах – як у ЄС, так і в Україні зокрема.

У дисертації знайшов застосовування міждисциплінарний підхід, зокрема, у контексті дослідження сутності інтеграційних процесів з позицій філософії, соціально-політичних та економічних наук тощо. Для дослідження

ціннісних та соціокультурних аспектів інтеграції та модернізації в інформаційному суспільстві (суспільстві знань) було застосовано підходи соціокультурного підходу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у концептуалізації європейського досвіду інтеграції та децентралізації для формування ефективної стратегії націотворення і національної державності України у сучасних суспільних контекстах.

Наукова новизна конкретизується у наступних положеннях, які виносяться на захист:

Уперше:

– здійснено комплексне дослідження специфіки суспільно-історичного, соціально-економічного, регіоналістського, націотворчого інтегративного досвіду Європи у контексті стратегій суспільного і державного розвитку, динаміки процесів децентралізації, самоорганізації і самоврядування, трансформацій інститутів влади, моделей управління в умовах глобалізації і транзитивного розвитку України;

– у вітчизняному науковому дослідженні та науковій літературі проведено порівняльний аналіз теоретико-прикладних систем та концептуального апарату основних моделей європейської інтеграції – федералізму, функціоналізму, неоінституціоналізму, деліберативності та неофункціоналізм і визначені основні форми інтегративних спільнот в історії та сучасності Європи з визначенням основного комплексу передумов, причин та наслідків відповідно до цих концептуальних засад.

Набуло подальшого розвитку:

– дослідження і системний аналіз ідей про те, що розуміння специфіки сучасного світу як світу глобальних проблем, осмислення помилок і недоліків програмних установок суспільних сил по перебудові умов людської життєдіяльності висунули перед соціально-філософською теорією, політичними об'єднаннями завдання створення нової етики, яка дозволила б більш реалістично прогнозувати гуманістичні цілі і визначити засоби їх досягнення, спираючись на основні цілі суспільного розвитку ЄС;

– проблематика формування ефективної стратегії суспільно-державної діяльності інститутів держави соціального добробуту в системі ЄС як одного з важливих факторів сучасної інтегративності;

– обґрунтування того, що криза легітимності суспільно-державних інституцій в Україні свідчить про те, що децентралізація та регіональна інтеграція – це особлива форма інтеграції, обмежена територіальними або геополітичними рамками. Згідно загальної думки європейських фахівців, найуспішніше і динамічно децентралізація, самоврядність та регіональна інтеграція здійснюється завдяки зусиллям та ефективному досвіду Європейського союзу (ЄС);

– визначення того, що існують загальні закономірності суспільного і державного розвитку, розвинуті як заперечення гегемонії та централізованого бюрократизму і у критичному аналізі причин соціально-економічних існуючих

успіхів та невдач у розвитку і впровадженні моделей інтеграційності, децентралізації і самоврядування регіонів й територій;

Уточнено:

– положення, про те, що хоча теорії інтеграції вже за визначенням конкурують між собою, проте при комплексному розгляді вони дозволяють по-новому поглянути на процеси і рамки інтеграції України в європейські структури, особливо в ЄС;

– тезу про те, що європейська інтегративна традиція припускає, що ЄС повинен бути союзом держав і громадян з чітко ідентифікованими межами повноважень центральних інститутів та децентралізацією. Це припускає зрушення від договорів до конституції, де повноваження, згідно принципу субсидіарності, розділені між ЄС, державами-членами і регіонами.

Теоретичне і практичне значення дисертаційного дослідження полягає у тому, полягає у тому, що його результати можуть бути використані під час освітньо-навчальної та суспільно-пізнавальної діяльності у царині соціальної філософії; в процесах суспільного розвитку і тенденцій суспільно-державної діяльності. У результаті обґрунтування оптимальної стратегії суспільно-державного розвитку інтегративної сфери сформовано узгоджену концепцію новітніх методів дослідження системи нашої держави у контексті процесів інтегративності, децентралізації, субсидіарності при формуванні та реалізації стратегій суспільно-державного розвитку, а також під час викладання філософських, соціально-політичних, та суспільствознавчих дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним авторським дослідженням. Результати і висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну дисертації, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на ряді міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів, а саме: Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Освіта і життєвий світ особистості: європейський досвід і українські реалії» (22-23 квітня 2015 р., м. Чернівці); Міжнародна науково-практична конференція «Філософія формування цілісного світогляду в сучасній освіті» (27 квітня, 2017 р., м. Київ); Міжнародний науково-практичний семінар «Людина в умовах мінливості соціокультурного простору: духовно-практичний вимір» (9 червня, 2017 р., м. Мелітополь); XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації. Сучасна школа : тенденції розвитку і рефлексія досвіду» (19-20 травня 2017 р., м. Харків); Всеукраїнська науково-практична конференція «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» (9 листопада 2017 р., м. Київ).

Публікації. Основний зміст дисертаційного дослідження відображений у 7 наукових публікаціях, з них – 5 одноосібних статей у наукових фахових виданнях з філософських наук, 1 – у закордонному періодичному виданні, 1 публікація в інших наукових виданнях, матеріалах конференцій.

Структура дисертації. Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, що містить 165 найменувань. Загальний обсяг дисертації – 178 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, здійснено огляд стану і напрямів її розробки, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дисертаційного дослідження, висвітлено положення, котрі визначають наукову новизну роботи, практичну цінність отриманих результатів, ступінь їхньої апробації, визначено структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – **«Суспільно-історичний контекст формування сучасних досліджень процесів інтеграції в Україні»** – проаналізовано й обґрунтовано те, що на жаль, адміністративні управлінські органи України у своїй діяльності та ідейних побудовах в основному некритично копіюють сучасні схеми європейських моделей. Вони не враховують того, що нинішні концепції та соціально-політична практика європейських держав є результатом багаторічної боротьби за розширення системи самоуправління, децентралізації, соціальної справедливості, декласизації суспільства. У різні періоди соціального розвитку ними застосовувалися різноманітні економічно-політичні методи, відповідні конкретному історичному моменту, з обов'язковим урахуванням національної, світоглядно-культурної специфіки того чи іншого суспільства.

Україна за станом класового і матеріального розшарування є відповідністю ранньому періоду ХХ ст. суспільно-державного розвитку існування європейських країн. Тому покладатися виключно на просвітницькі та моралізаторські методи у досягненні ефективних основ й форм суспільного та регіонального демократичного розвитку було б по меншій мірі наївним.

Політики та управлінці Європи і у період між двома світовими війнами, і після другої світової війни застосовували у суспільно-політичній діяльності діалектичний підхід, використовуючи в залежності від обставин як радикальні, так і еволюційні методи, поєднуючи парламентську і позапарламентську діяльність. В Європейському Союзі досліджуються і впроваджуються системи самоуправлінських відносин як у суспільній, так і в економічних галузях у повній відповідності із концепціями самоврядування та самоуправління, згідно яких ситуація, коли народом управляють, має бути замінена на самоуправління народу.

Україна ще має пройти той шлях обмеження суто класового панування у державі, охоплення соціальною турботою усіх верств населення, утвердження громадянського суспільства і широких прав та свобод людини, яким пройшли нинішні країни ЄС, створивши декілька моделей «суспільства загального добробуту». Тому сприйняття українським політиками та держуправлінцями нинішніх форм європейської демократії як остаточних, незмінних і

непомилкових є наївністю. Адже сама західна демократія розглядає сучасний суспільно-державний стан як один з етапних і постійно відшукує та випробовує різні методи для віднайдення нових шляхів подолання основного гальмівного фактору суспільного розвитку – відносин найманства в економічній сфері, які породжують експлуатацію (нехай і у прихованих формах), відчуженість людини від управління своєю долею, духовне жебрацтво. Це передбачає ґрунтовне вивчення і використання теорії та практичних підходів ЄС та їхнє плідне, продумане застосування у відповідних умовах. Водночас необхідно враховувати, що виключно парламентські методи суспільного реформування, без розвитку політичної культури та політичної активності народу можуть створити ситуацію вимушеного пристосування лівих до політики правих партій, втрати власної ідентичності, загублення електорального поля. Поряд з цим, адміністративці України забувають (чи не хочуть згадувати), що демократична система не є якимось стагнаційним результатом суспільно-історичного розвитку, після якого поступ людства зупиняється. Навпаки, вона є постійним процесом демократизації, соціалізації усіх сфер суспільного та індивідуального життя, пошуком і віднайденням нових форм і методів розширення міжлюдського співробітництва, розкриття творчої сутності людини та всеохоплюючої гуманізації.

У другому розділі – «Інтеграція, децентралізація та місцеве самоврядування: соціально-історичний, політико-економічний і концептуальний досвід Європи у перспективах суспільного розвитку України» – досліджена специфіка інтеграції історичного досвіду Європи в контексті стратегій суспільного і державного розвитку, динаміки процесів децентралізації, самоорганізації і самоврядування, трансформацій інститутів влади, моделей управління в умовах глобалізації і транзитивного розвитку України.

Визначено, що регіональна інтеграція – це особлива форма інтеграції, обмежена територіальними або геополітичними рамками. Згідно загальній думці провідних фахівців у цій галузі, найуспішніше і динамічно регіональна інтеграція здійснюється завдяки зусиллям Європейського союзу (ЄС). Тому немає нічого дивовижного у тому, що велика частина соціально-економічних теорій, що аналізують процеси регіональної інтеграції, спирається на європейський досвід.

Не дивлячись на критику, що спрямувалася на них, усі без виключення класичні теорії інтеграції частково пояснювали або, принаймні, відображали процес, що відбувається в Європі. У зв'язку з цим можна вже отримати деякі уроки з перших паростків інтеграції ЄС-Україна, аналізуючи нормативно-пояснювальну модель цього процесу.

На зміну класичним теоріям інтеграції прийшли нові. Ці теорії, як правило, абстрактніші, ніж класичні, оскільки вони будуються, головним чином, на міжнародній співпраці взагалі, а не на регіональній інтеграції. Багато в чому недопрацьований, проте часто використовуваний підхід ґрунтується на теоріях внутрішньої політики у поєднанні з новою політекономією.

Неофункціоналістський/інтеграційний урок полягає у тому, що дійсна

внутрішня і зовнішня – європейська – інтеграція України буде неможлива, допоки українська політична еліта не перестане мислити, виходячи виключно з обмежених державних інтересів.

Багато у чому недопрацьований, проте часто використовуваний підхід ґрунтується на теоріях внутрішньої політики у поєднанні з новою політекономією. У цьому підході, серед представників якого коштують імена Уейна Сендхольтца і Джона Зісмана, особлива увага приділяється політиці «груп інтересів». У ньому особливо підкреслюється, що якщо об'єднана загальними інтересами група, котра виграє від інтеграції, впливовіша, ніж група, що програє у результаті цього процесу, то інтеграційний процес продовжуватиметься. Іншими словами, інтеграція (угоди про регіональну торгівлю, митні союзи і т.інш.) розглядається як процес, що призводить до серйозного перерозподілу сил і появи тих, що виграли і тих, що програли – у самих країнах-членах.

На думку функціоналістів та неофункціоналістів, інтеграцію слід розглядати як довгостроковий і поступовий процес, а не як щось, що може відбутися за один-два роки. Слід запастися терпінням і починати з тих функціональних сфер/галузей, де потреба у співпраці є найбільш актуальною, і лише потім переходити до розширення сфери інтеграції захопленням суміжних областей. Цей процес мотивує політичну інтеграцію в частині створення наднаціональних центрів ухвалення рішень і зобов'язань.

Згідно концепції неоінституціоналізму (або неоінституціоналістської теорії), інститути соціуму перетворюються на загальносуспільні «школи співпраці», оскільки у процесі тривалої інституалізованої співпраці регіони держави та самі держави навчаються і, сподіваємося, навчаться довіряти один одному. Цей досвід розвине в них здатність до компромісів, оскільки врешті-решт від цього виграє кожен.

Що ж до відносин між ЄС і Україною, то при їх аналізі теоретичні підходи використовуються нечасто. Теорії інтеграції вже за визначенням конкурують між собою, проте при комплексному розгляді вони дозволяють по-новому поглянути на процеси і рамки інтеграції України в європейські структури, особливо в ЄС.

Якщо Україна має намір міцно й остаточно 1) внутрішньо інтегрувати свої регіони/території та 2) інтегруватися до ЄС, – то вона повинна бути готова до перерозподілу повноважень по ухваленню економічних і політичних рішень 1) на регіонально-територіальному (внутрішня – регіонально-територіальна і адміністративна децентралізація) і 2) наднаціональному (зовнішня – європейська – інтеграція) рівні. При цьому з боку ЄС потрібна ініціатива створення наднаціональних органів, які відповідатимуть за ухвалення рішень у сфері відносин ЄС – Україна.

У даний час не все з вищезазначеного відбувається, що в цілому і формує українсько-європейські відносини. Таким чином, на сьогодні створюється враження, що у сфері інтеграції як Україна, так і ЄС керуються логікою міжурядових підходів, не упускаючи жодної можливості захистити свою самостійність та суверенність. Обидві сторони, мабуть, як мінімум готові до

інтеграції, проте без особливого ентузіазму відносяться до ухвалення наслідків дійсної інтеграції, тобто необхідності спільного створення наднаціональних органів, відповідальних за ухвалення рішень.

Третій розділ – «Контроверзи адміністрування та децентралізації у формуванні ефективної інтегративності: світові тенденції та стратегії суспільно-державного розвитку України» – присвячено аналізу того, що теорія, практика та етика суспільно-державної відповідальності повинна носити універсальний характер, являти собою систему норм, які користуються загальною підтримкою. Обумовлена глобальними небезпеками специфіка буття людини накладає свій відбиток на її онтологічні характеристики, які надають можливість морально-відповідального саморозуміння і діяльності. Принципово важливим у такому саморозумінні людини є те, що співвіднесення її буття тільки із суспільством звужує суб'єктивність до персонально-спільного начала. А це, у свою чергу, призводить до того, що досягнення небезпек через онтологічні основи не дає уявлення про взаємозв'язки спільноти і суспільства як інтерсуб'єктних факторів. Людина має розглядатися як сукупність світу внутрішнього, світу оточуючого та світу суспільного. Включення у наявне буття людини різнопорядкових сутнісних визначень дозволяє побачити їхню взаємозалежність у комплексній цілісності.

Соціальна етика суспільно-державної та національної відповідальності розглядає взаємозв'язок виробничих, природних субстратів людської реальності через призму моральної відповідальності, спираючись на життєву єдність цілісної системи всього суспільства. Життєва цінність розуміється тепер не просто як реалізація моральної спільності у соціальних відносинах, а як поєднання їх з природними умовами суспільного буття людини, що забезпечує справжню життєву наповненість її моральної гідності. Усі ми розглядаємо людину як частину природи, як індивідуума та істоту суспільну. Як частинка природи, вона може існувати тільки у природньому середовищі і разом з природою. Своєю індивідуальністю вона виявляє тільки у спілкуванні з іншими людьми. Це знаходить своє вираження у вирішенні центрального для сучасного індустріального суспільства питання про роль суспільно-державної та етно-національної етики розумного обмеження для спільного виживання і розвитку. Мова йде про таке осмислення людського буття, яке дозволить трансформувати обмеження вузькоєготичних прагнень у багатство життєдіяльності, тобто досягти розумності міри діяльності, яка засновується на реалістичності і гуманності моральної відповідальності. Такого роду проблематика не може бути розробленою виключно вченими, а лише у діалозі між відповідальними членами громадянського суспільства, серед яких у цьому випадку не тільки вчені і політики, але й кожна людина в окремоті з її альтернативними підходами. Відповідальність не замикається ні на науці, ні на суспільстві, але фундується із взаємозв'язків, які розкриваються за допомогою суспільних аргументацій.

Соціальна єдність діяльності як плюралістичної і відповідально значимої досягається на шляху формування концепції суспільного життя у процесі дискурсу альтернативних точок зору, наслідком якого є консенсус. Договірний,

або консенсуальний характер трансформації цінностей у загальнозначимі суспільні норми створює необхідність передумов для поглиблення змістовності діалогу-дискусійної процедури, в процесі якої здійснюється не тільки конкретизація загальнолюдських цінностей, але і зміцнення міжлюдського співробітництва при формуванні суспільного майбутнього. Це дозволяє поставити під сумнів і подолати застарілі на сьогодні норми, які несуть очевидну небезпеку для основоположних інтересів людського роду, але і висунути проблему обґрунтування нових норм. Відповідальне суспільнозначиме знання і цінності конструюються у дискурс-діалозі точок зору суспільних груп, трансформуючись у конкретні норми, що регулюють спільне життя і реалізують смисложиттєве цілепокладання.

Не все з вищезазначеного відбувається, що і формує українсько-європейські відносини. Таким чином, на сьогодні створюється враження, що у сфері інтеграції як Україна, так і ЄС керуються логікою міжурядових підходів, не упускаючи жодної можливості захистити свою самостійність та суверенність. Обидві сторони, мабуть як мінімум готові до інтеграції, проте без особливого ентузіазму відносяться до ухвалення наслідків дійсної інтеграції, тобто необхідності спільного створення наднаціональних органів, відповідальних за ухвалення рішень.

У сучасних пострадянських країнах і, в першу чергу в Україні, хворобливо, проте, поступово реалізується тенденція щодо формування інституцій громадянського суспільства, відбувається пошук форм впливу громадян на органи самоврядування механізмів відповідальності державних управлінських органів і осіб.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження надало можливість в узагальнено-теоретичній формі зробити наступні висновки:

1. Децентралізація, субсидіарність та регіональна інтеграція – це особлива форма суспільного розвитку, комплексної інтегративності, сформовані досвідом розвитку ЄС, його територіальними ата геополітичними тенденціями та еволюції розвитку Європи. Згідно загальній думці фахівців, найуспішніше і динамічно регіональна інтеграція здійснюється завдяки зусиллям Європейського союзу (ЄС). Тому немає нічого дивовижного в тому, що велика частина соціально-економічних теорій, що аналізують процеси регіональної інтеграції, спираються на європейський досвід. Не дивлячись на критику, що спрямувалася на них, усі без виключення класичні теорії інтеграції частково пояснювали або, принаймні, відображали процес, що відбувається в Європі. У зв'язку з цим можна вже отримати деякі уроки з перших паростків інтеграції ЄС-Україна, аналізуючи нормативно-пояснювальну модель цього процесу.

При цьому передбачається, що сторони добровільно і свідомо відмовляться від свого політичного суверенітету і самостійності. Основним стимулом, що знаходиться в основі цієї нормативно-пояснювальної моделі, визначально є національна безпека. Неофункціоналістський/інтеграційний урок

полягає у тому, що дійсна внутрішня і зовнішня – європейська – інтеграція України буде неможлива, допоки українська політична еліта не перестане мислити, виходячи виключно з обмежених державних інтересів.

2. Європейська інтегративна традиція припускає, що ЄС повинен бути союзом держав і громадян з чітко ідентифікованими межами повноважень центральних інститутів та децентралізацією. Це припускає зрушення від договорів до конституції, де повноваження, згідно принципу субсидіарності, розділені між ЄС, державами-членами і регіонами. Існують загальні закономірності соціального, державного та економічного розвитку, що набули поширення у соціальній практиці, переважно, у контексті боротьби проти гегемонії та централізованого бюрократизму і у критичному аналізі причин соціально-економічних існуючих успіхів та невдач у розвитку і впровадженні моделей інтеграційності, децентралізації і самоврядування регіонів й територій.

3. Надаючи цінності солідарності не тільки антроперсоналістського, але і суспільно-громадянського й соціокультурного аспекту, в якості визначного моменту у підході до цінності регіонального контексту та особистісно-національного контексту, європейська традиція суспільного розвитку відзначає те, що будь-який регіон та громадянин з будь-якої соціальної групи повинен отримати підтримку свого права на розвиток, життя і на гідне існування. Теорії інтеграції вже за визначенням конкурують між собою, проте при комплексному розгляді вони дозволяють по-новому поглянути на процеси і рамки інтеграції України в європейські структури, особливо в ЄС. Неінституціоналістська теорія інтеграції стверджує, що для співпраці необхідні суспільно-громадські інститути, розбудова яких значними чином трансформує характер витрат держави та результати. Федералісти ж підкреслюють необхідність створення наднаціональних інститутів. Тоді як функціоналістична інтеграція носить декілька аполітичний характер, згідно федералізму вона спочатку повинна бути політичним процесом.

4. Відносини ЄС–Україна є можливим тлумачити з використанням підходу, за якого функціональні мотивації стають двигуном процесу інтеграції. Можна припустити, що темпи інтеграційного процесу вище в тих областях, де функціональні потреби найбільш конкретизовані і актуальні. Наприклад, в деяких секторах економіки, таких, як енергетика і транспорт, необхідність тісної співпраці очевидна, і, таким чином, темпи інтеграції повинні бути вищими. Формування нового правового поля призведе до розширення можливостей громадян України скористатися діяльністю держави, зменшить суспільну напругу, сприятиме прозорості та публічності діяльності третього сектору. З кожним роком все більш очевидною стає проблема побудови в Україні громадянського суспільства та правової держави. Громадянське суспільство постає в якості сфери реалізації різноманітних суспільних інтересів, яка знаходиться поза безпосередньою діяльністю державних структур та опосередковує їхні відносини з громадянами. І чим більше буде розвинутою ця сфера, тим більш ефективною виявляється захищеність громадянина від ситуацій диктату та сваволі з боку державних органів. Це розширює можливості для людської самореалізації в різних галузях суспільного життя.

5. Сучасні соціально-філософські та суспільно-державні дослідження в ЄС виділяють групи проблем та завдань, вирішення яких є однією з найголовніших умов у забезпеченні ефективних рівнів стабільності, національної єдності та подальшого якісного розвитку як суспільно-державної системи загалом, так і регіонів, територій зокрема. Це – формування соціально-культурних та соціально-економічних моделей і засобів знищення класової, національної та статевої нерівності; конкретні зміни в системі освіти, розподілу праці; розвиток системи професійної орієнтації з метою повного розкриття індивідуальності, схильностей та здібностей кожного члена суспільства. А також – моделі розвиненої економіки в умовах повної демократії і прийняття альтернативних моделей; форми приватної і суспільної власності; роль ринку; пріоритетні галузі; взаємодія між плануванням, новими потребами і динамізмом ринку; механізм ціноутворення; механізм для вирішення конфліктів між центральними і регіональними інтересами; поєднання прав виробників і прав споживачів. Крім цього – дослідження, проектування та формування специфіки демократичної політичної структури і культури демократії: конкретні форми виборності, періодичності, які забезпечували б всеохоплюючу демократичність і підзвітність обранців; форми прямої демократії і контролю за професійним адміністративним апаратом; варіанти механізмів суспільного обговорення і прийняття консенсуальних суспільних рішень.

6. Явище суспільно-громадянської самореференції (тобто самоаналізу та, водночас, самотворення) суспільства з боку різних автономних щодо один одного суспільних груп дозволяє досягти децентралізації і, як наслідок – більшої суспільної мобільності та функціональності. Можливість відкритості, дискутування, вільного обговорення та дослідження будь-яких явищ суспільності за відсутності диктату державних органів, врешті – взаємодії та узгодження інтересів різних верств та груп населення. «Третій сектор», як спостерігач і дієвий учасник суспільного розвитку отримує унікальний шанс підвищення правової і соціальної мобільності. Не перебуваючи під безпосереднім впливом державної структури, він тим не менше продукує своєю діяльністю і можливість суспільної реалізації для своїх учасників, і задоволення загальносуспільних потреб для широкого загалу людей. Водночас, внаслідок своєї різноманітності та неприбутковості «третій сектор» уникає небезпеки стати виразником певних кланово-групових інтересів, яка постійно чатує на державні та громадсько-політичні структури.

7. У контексті використання в Україні досвіду соціальної політики ЄС, необхідно враховувати, що розвиток ефективної децентралізації, встановлення національної стабільності, демократії, соціально справедливого суспільства, регіональної інтеграції та співробітництва неможливе в індустріально нерозвиненій країні. Подібні суспільство та держава є сутнісно нефункціональними і не руйнують як соціальну несправедливість, так і регіонально-територіальні диспропорції, оскільки при низькому рівні виробництва зберігається з одного боку нестача продукції, її дефіцит, а з іншого – великий прошарок некупівельноспроможних людей. Це призводить до формування вузького прошарку привілейованої олігархічної номенклатури, яка

концентруючи власність, отримує левову частку виробленої продукції, контролюючи важелі влади, тотально маніпулюючи масами за допомогою ідеології та засобів масової інформації, лише імітуючи суспільно-політичні та соціально-економічні реформи.

8. Як показує досвід ЄС, інтеграцію та децентралізацію слід розглядати як довгостроковий і поступовий процес, тому необхідно починати з тих функціональних сфер і галузей, де потреба у співпраці є найбільш актуальною, і лише потім переходити до розширення сфери інтеграції з охопленням суміжних областей співпраці. Цей процес мотивує політичну інтеграцію в частині створення наднаціональних центрів ухвалення рішень і зобов'язань. Якщо Україна має намір міцно й остаточно 1) внутрішньо інтегрувати свої регіони/території та 2) інтегруватися до ЄС, – вона має бути готовою до перерозподілу повноважень по ухваленню економічних і політичних рішень 1) на регіонально-територіальному (внутрішня – регіонально-територіальна і адміністративна децентралізація) і 2) наднаціональному (зовнішня – європейська – інтеграція) рівні. При цьому з боку ЄС потрібна ініціатива створення наднаціональних органів, які відповідатимуть за ухвалення рішень у сфері відносин ЄС – Україна. У процесі тривалої інституалізованої співпраці регіони держави і самі держави навчаються і, сподіваємося, навчатися довіряти один одному. Цей досвід розвине в них здатність до компромісів, оскільки врешті-решт від цього виграє кожен.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Білецька А.В. Націотворчість в суспільно-державному розвитку та специфіка чинників етнічності і психоідентичності: контекст європейської традиції і українського патріотизму / А. В. Білецька // Вісник ХНПУ ім. Г.С.Сковороди. Серія «Філософія». – Харків: ХНПУ, 2017. – Вип. 48 (II). – С. 93 – 105.

2. Білецька А.В. Фактори ефективного державотворення і національної єдності у суспільній та регіональній інтеграції України: історичні передумови і перспективи розвитку / А. В. Білецька // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2017. – Вип. 119 (4). – С. 326 – 331.

3. Білецька А.В. Європейська традиція національної ідентичності, розуміння патріотизму та комплексної інтегративності у контексті суспільних стратегій України / А. В. Білецька // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Збірник наукових праць. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2017. – № 69 (1) – С. 17 – 24.

4. Білецька А.В. Національна і регіональна ідентичності у формуванні ефективної української державності / А. В. Білецька // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2017. – Вип. 122 (7). – С. 399 – 401.

5. Білецька А.В. Стратегії формування ефективної моделі соціально-

економічного розвитку як основа суспільної стабільності та національної безпеки / А.В. Білецька // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць [гол. ред. В.М. Вашкевич]. – К., 2017. – Вип. 125 (10). – С. 257 – 263.

Статті у закордонних періодичних виданнях та виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Білецька А.В. Перспективы интеграционной модернизации в контексте трансформационных проблем интеграции, регионализации и социально-экономической безопасности глобального развития // Creative Economics and Social Innovations. – Выпуск 7. – 2017. – №2 (19). – С.110-121.

Публікації в інших наукових виданнях, матеріали конференцій:

1. Білецька А.В. Фактори національної єдності у суспільній Україні / А.В. Білецька//Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і доля нації. Сучасна школа : тенденції розвитку і рефлексія досвіду» (19-20 травня 2017 р.). – Харків: ХНПУ, 2017. – С. 41-43.

АНОТАЦІЇ

Білецька А. В. Інтеграція та децентралізація: європейський досвід в контексті державної стратегії розвитку України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2018.

У дисертації досліджується особливість та суперечливість соціально-політичної трансформації суспільства, історичні, політичні, етнічні та культурні тенденції розвитку націотворення і державності. Суспільно-державні, адміністративні, етнічні, національні та регіонально-територіальні процеси в Україні потребують значного теоретико-прикладного опрацювання і застосування європейських концепцій інтеграції, децентралізації, регіоналізму, субсидіарності тощо як засобів підвищення ефективності державного управління. Європейські теорії та моделі інтеграції і децентралізації конкурують між собою, проте при комплексному розгляді вони дозволяють повному поглянути на процеси і рамки інтеграції України в європейські структури, особливо в Європейському Союзі (ЄС). Визначено, що регіональна інтеграція – це особлива форма інтеграції, обмежена територіальними або геополітичними рамками. Згідно загальній думці провідних фахівців у цій галузі, найуспішніше і динамічно регіональна інтеграція здійснюється завдяки зусиллям ЄС.

Європейська інтегративна традиція припускає, що ЄС повинен бути союзом держав і громадян з чітко ідентифікованими межами повноважень центральних інститутів та децентралізацією. Це припускає зрушення від договорів до конституції, де повноваження, згідно принципу субсидіарності,

розділені між ЄС, державами-членами і регіонами. Існують загальні закономірності соціального, державного та економічного розвитку, що набули поширення у соціальній практиці, переважно, у контексті боротьби проти гегемонії та централізованого бюрократизму і у критичному аналізі причин соціально-економічних існуючих успіхів та невдач у розвитку і впровадженні моделей інтеграційності, децентралізації і самоврядування регіонів й територій. При цьому передбачається, що сторони добровільно і свідомо відмовляться від свого політичного суверенітету і самостійності. Основним стимулом, що знаходиться в основі цієї нормативно-пояснювальної моделі, визначально є національна безпека. Найуспішніше і динамічно регіональна інтеграція здійснюється завдяки зусиллям Європейського Союзу (ЄС). Тому немає нічого дивовижного в тому, що велика частина соціально-економічних теорій та практик суспільного розвитку і державного будівництва, котрі аналізують процеси регіональної інтеграції, спираються на європейський досвід. Не дивлячись на критику, що спрямувалася на них, усі без виключення класичні теорії інтеграції частково пояснювали або, принаймні, відображали процес, що відбувається в Європі.

Ідеї, форми та тенденції інтеграційності і децентралізації завжди був частиною європейської конструкції. У той же час ЄС, безумовно, не є класичною федерацією чи конфедерацією. Нові європейські договори ознаменували явне зрушення від економічної конфедерації до повнішого багатофункціонального інтегративного союзу. Це ще тим більше вірно для ЄС, стратегія розвитку якого не є статичною, абсолютною, але постійно еволюціонує і перебуває у стані динамічної рівноваги. Таким чином, ЄС можна назвати інтегративним об'єднанням нового типу. У зв'язку з цим можна вже отримати деякі уроки з перших паростків інтеграції ЄС-Україна, аналізуючи нормативно-пояснювальну модель цього процесу.

Ключові слова: європейська інтеграція, децентралізація, національна ідентичність, регіоналізм, стратегія суспільно-державного розвитку, субсидіарність, місцеве самоврядування, національна соціальна безпека, патріотизм, національна єдність.

Билецкая А. В. Интеграция и децентрализация: европейский опыт в контексте государственной стратегии развития Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2018.

В диссертации исследуется особенность и противоречивость социально-политической трансформации общества, исторические, политические, этнические и культурные тенденции развития нации и государственности в Украине. Общественно-государственные, административные, этнические, национальные и регионально-территориальные процессы в Украине требуют значительного теоретико-прикладного проработки и применения европейских

концепций интеграции, децентрализации, регионализации, субсидиарности и т. п. как средств повышения эффективности государственного управления. Европейские теории и модели интеграции и децентрализации конкурируют между собой, однако при комплексном рассмотрении они позволяют по-новому взглянуть на процессы и рамки интеграции Украины в европейские структуры, особенно в Европейском Союзе (ЕС). Определено, что региональная интеграция – это особая форма интеграции, ограниченная территориальными либо геополитическими рамками. Согласно общему мнению ведущих специалистов в этой области, наиболее успешно и динамично региональная интеграция осуществляется благодаря усилиям ЕС.

Европейская интегративная традиция предполагает, что ЕС должен быть союзом государств и граждан с четко идентифицированными границами полномочий центральных институтов и децентрализацией. Это предполагает сдвиг от договоров к конституции, где полномочия, согласно принципу субсидиарности, разделены между ЕС, государствами-членами и регионами. Существуют общие закономерности социального, государственного и экономического развития, они были сформулированы, главным образом, в борьбе против гегемонии и централизованного бюрократизма и в критическом анализе причин социально-экономических существующих успехов и неудач в развитии и внедрении моделей интеграционности, децентрализации и самоуправления регионов и территорий. При этом предполагается, что стороны добровольно и сознательно откажутся от своего политического суверенитета и самостоятельности. Основным стимулом, который находится в основе этой нормативно-объяснительной модели, определяющей является национальная безопасность. Наиболее успешно и динамично региональная интеграция осуществляется благодаря усилиям Европейского Союза (ЕС). Поэтому нет ничего удивительного в том, что большая часть социально-экономических теорий и практик общественного развития и государственного строительства, которые анализируют процессы региональной интеграции, опираются на европейский опыт. Не смотря на критику, которая устремилась на них, все без исключения классические теории интеграции частично объясняли или, по крайней мере, отражали процесс, что происходит в Европе.

Идеи, формы и тенденции интеграционности и децентрализации всегда был частью европейской конструкции. В то же время ЕС, безусловно, не является классической федерацией или конфедерацией. Новые европейские договоры ознаменовали явный сдвиг от экономической конфедерации до полного многофункционального интегративного союза. Это еще тем более верно для ЕС, стратегия развития которого не является статическим, абсолютным, но постоянно эволюционирует и находится в состоянии динамического равновесия. Таким образом, ЕС можно назвать интеграционным объединением нового типа. В связи с этим можно уже получить некоторые уроки первых ростков интеграции ЕС-Украина, анализируя нормативно-объяснительную модель этого процесса.

Ключевые слова: европейская интеграция, децентрализация, национальная идентичность, регионализм, стратегия общественно-

государственного развития, субсидиарности, местное самоуправление, национальная социальная безопасность, патриотизм, национальное единство.

Biletska A.V. Integration and decentralization: European experience in the context of the state development strategy of Ukraine. - Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Philosophy in specialty 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2018.

In the dissertation, the peculiarity and inconsistency of the socio-political transformation of society, historical, political, ethnic and cultural trends in the development of the nation and statehood in Ukraine is investigated. The complexity of the transitional processes is analyzed, which, on the one hand, strengthens the regulatory role of the state, and on the other hand, the development of civil society implies the denationalization of social institutions, the reduction of state influence on them. The mechanisms of stabilization and destructiveness in the processes of the national state are investigated. Social-state, administrative, ethnic, national and regional-territorial processes in Ukraine require significant theoretical and applied study and application of European concepts of integration, decentralization, regionalization, subsidies, etc. as a means of improving the efficiency of public administration. European theories and models of integration and decentralization compete with each other, but when considered comprehensively, they allow a fresh look at the processes and frameworks of Ukraine's integration into European structures, especially in the European Union (EU). It is determined that regional integration is a special form of integration, limited by the territorial or geopolitical framework. According to the General opinion of the leading experts in this field, the most successful and dynamic regional integration is due to the efforts of the EU.

The European integrative tradition suggests that the EU should be a Union of States and citizens with clearly identified boundaries of powers of Central institutions and decentralization. This implies a shift from treaties to a Constitution in which powers, according to the principle of default, are divided among the EU, member States and regions. There are common laws of social, state and economic development, they were formulated mainly in the fight against hegemony and centralized bureaucracy and critical analysis of the causes of socio-economic successes and failures in the development and implementation of models of integration, decentralization and self-government of regions and territories. It is assumed that the parties will voluntarily and deliberately renounce their political sovereignty and independence. The main incentive, which is the basis of this normative-explanatory model, the decisive factor is national security. Regional integration has been most successful and dynamic through the efforts of the European Union (EU). Therefore, it is not surprising that most of the social and economic theories and practices of social development and state-building, which analyze the processes of regional integration, are based on European experience. Despite the criticism that directed at them, all classical theories of integration, without exception, partially explained or at least reflected the process that is taking place in Europe.

Ideas, forms and trends of integrativity and decentralization have always been part of the European design. At the same time, the EU is certainly not a classic Federation or Confederation. The new European treaties marked a clear shift from an economic Confederation to a full multifunctional integration Union. This is all the more true for the EU, whose development strategy is not static, absolute, but constantly evolving and in a state of dynamic equilibrium. Thus, the EU can be called an integration Association of a new type. In this regard, it is already possible to receive some lessons of the first sprouts of EU-Ukraine integration, analyzing the regulatory and explanatory model of this process.

Keywords: European integration, decentralization, national identity, regionalism, strategy of social and state development, subsidiarity, local government, national social security, patriotism, national unity.